

University of Groningen

Recente ontwikkelingen en rechtspraak penitentiaire kamer Gerechtshof Arnhem

Otte, M.

Published in:

Ontmoetingen : Voordrachtenreeks van het Lutje Psychiatrisch-Juridisch Gezelschap

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2003

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Otte, M. (2003). Recente ontwikkelingen en rechtspraak penitentiaire kamer Gerechtshof Arnhem.
Ontmoetingen : Voordrachtenreeks van het Lutje Psychiatrisch-Juridisch Gezelschap, 9, 29 - 39.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Recente ontwikkelingen en rechtspraak penitentiaire kamer Gerechtshof Arnhem

*M. Otte**

Inleiding

De penitentiaire kamer bij het Arnhemse gerechtshof is de bijzondere kamer in de zin van artikel 67 Rechterlijke Organisatie. De kamer behandelt de beroepen tegen de beslissingen van rechtbanken inzake de verlenging van de terbeschikkingstelling of de plaatsing in een jeugdinstelling en bevelen met betrekking tot de verpleging van terbeschikkinggestelden. De kamer is samengesteld uit drie beroepsrechters en twee raden, te weten een psychiater en psycholoog. Tegen beslissingen van de penitentiaire kamer is geen cassatie mogelijk.

Het maatschappelijk gewicht van de penitentiaire kamer is groot. De terbeschikkingstelling mag zich verheugen in een grote politieke en publieke belangstelling. Zonder direct een causaal verband te kunnen aantonen is pleitbaar dat het toegenomen aantal terbeschikkingstellingen en de gemiddeld langere duur van de terbeschikkingstelling mede verklaarbaar zijn vanuit een grotere onveiligheidsbeleving in de samenleving terzake met name gewelds- en zedendelicten. Het luistert daarom nauw hoe een kwalitatief hoogwaardige beslissing tijdig genomen kan worden. In deze bijdrage zal ik voornamelijk stilstaan bij de wijze waarop het werk van de penitentiaire kamer is georganiseerd.

De reorganisatie van de werkwijze van de penitentiaire kamer

In 2000 is het aantal zaken dat per zitting wordt behandeld verhoogd van vier naar vijf zaken. (300 zaken in 58 middagzittingen). Toch bogen de planken op de strafgriffie steeds dieper door onder het groeiende aantal zaken dat op behandeling wachtte. Dat moest een keer fout gaan.

In een recente uitspraak van het EHRM in de zaak Rutten (EHRM 24 juli 2001, NJB 2001, p. 1765) werd de noodzaak tot een “speedily” behandeling

* Rinus Otte is vice-president bij het Gerechtshof Arnhem

door de rechtbanken en de penitentiaire kamer indringend aangescherpt door middel van een veroordeling van Nederland. In die zaak had de behandeling van een beroep door de penitentiaire kamer inzake de verlenging van de terbeschikkingstelling vele maanden op zich laten wachten.

De penitentiaire kamer heeft zich die kritiek aangetrokken. In een latere zaak¹ werd het beroep ruim vier maanden na instelling van het beroep behandeld en stond vast dat zowel behandeling als onderhavige beslissing plaatsvonden ruim na het expireren van de terbeschikkingstelling.²

Een belangrijke vraag is of bij deze grote termijnoverschrijdingen sprake is van schending van artikel 5 vierde lid Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Artikel 509x Wetboek van Strafvordering bepaalt dat het gerechtshof zo spoedig als mogelijk op het beroep beslist. Of in casu sprake is van een onverwijldte beslissing dient mede beoordeeld te worden in het licht van de in artikel 5 vierde lid EVRM neergelegde verdragsverplichting: "Everyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings by which the lawfulness of his detention shall be decided speedily by a court and his release ordered if the detention is not lawful".

Nu de eigenlijke vraag: wat te doen met ruime termijnoverschrijdingen? De onverwijldheid waarmee rechtbanken en het hof dienen te beslissen op respectievelijk de vordering en het ingestelde beroep klemmt temeer bij de dwangverpleging op grond waarvan de terbeschikkingstelde zijn vrijheid is ontnomen. Waar in beginsel de terbeschikkingstelling eindig is, in die zin dat deze expireert op een ruimschoots tevoren bekende datum, heeft zowel rechtbank als gerechtshof een verdragsrechtelijke verplichting om tot een zo spoedig mogelijke behandeling over te gaan. Alhoewel het gerechtshof minder aan termijnen is gebonden dan de rechtbank is op grond van artikel 509t Wetboek van Strafvordering, dwingt genoemde inspanningsverplichting tot een grotere spoed dan waarvan in deze zaak was gebleken. In onderlinge

¹ Penitentiaire kamer TBS 2001\128, NJ 2002, 207.

² Overigens is naar het oordeel van de penitentiaire kamer het nemen van een beslissing door rechtbank of hof na het verstrijken van de expiratedatum niet doorslaggevend voor de ontvanke-lijkheid van het openbaar ministerie. Het verblijf van de terbeschikkinggestelde in een foren- sische kliniek ontbeert geen juridische titel nu artikel 509q Wetboek van Strafvordering bepaalt dat zolang op de vordering van de officier van justitie niet onherroepelijk is beslist, de terbe- schikkingstelling van kracht blijft. Daarmee is de terbeschikkingstellingstermijn tussen expira- tiedatum en de te nemen beslissing van het gerechtshof rechtmatig. Temeer waar acht geslagen wordt op het (tijdige) advies van de kliniek, de tijdig ingediende vordering van de officier van justitie en de beslissing van de rechtbank, inhoudende de verlenging van de terbeschikkingstel- ling met twee jaar. In deze onderlinge verbanden beschouwd kan de terbeschikkinggestelde niet in de veronderstelling verkeren dat de terbeschikkingstelling daadwerkelijk op de expiratedatum zou eindigen.

samenhang beschouwd, hebben vorenstaande overwegingen het hof tot het oordeel gebracht dat in casu van een spoedige behandeling van het beroep als vorenbedoeld geen sprake is geweest.³

De Rutten-uitspraak van het Europese hof en de latere – hiervoor geduide – uitspraak van de Penitentiaire kamer heeft (rechtbanken en) penitentiaire kamer genoopt om met nog grotere zorg acht te slaan op de doorlooptijden van zaken, waarin de uitspraken geruime tijd na de expiratedatum van de terbeschikkingstelling plaatsvinden. Op grond van de uitspraak Rutten en het nog steeds toenemende aantal beroepen heeft de penitentiaire kamer aangenomen dat een belangrijk deel van de werkvoorraad van de penitentiaire kamer in 2001 zou leiden tot de aanname van een schending van artikel 5, vierde lid, EVRM. Teneinde uit de gevarenzone van artikel 5, vierde lid, EVRM te geraken, diende de penitentiaire kamer (met de rechtbanken) binnen de kortst mogelijke termijn naar een snellere afdoening van de beroepen te streven dan in 2001 nog het geval was. In de zaak Rutten heeft het EHRM mede bepaald dat schending van het Europese verdrag kan worden voorkomen indien een voortvarende behandeling in beroep de mogelijk vertraagde afdoening door de rechtbanken compenseert.

De prangende noodzaak om met spoed tot een versnelde afdoening van zaken door de penitentiaire kamer te geraken diende te leiden tot een andere inrichting van deze bijzondere kamer.⁴

De veranderingen kunnen als volgt worden weergegeven.

a. Behandelduur per zaak

De behandeling van zaken door de penitentiaire kamer was vaak uitvoerig, hetgeen bleek uit de soms indringende wijze waarop ter zitting werd ingegaan op het advies van de behandelende inrichting aan het Ministerie van Justitie. Bij de rechtbank, die de gewraakte beslissing heeft genomen, is echter reeds zeer uitvoerig stilgestaan bij het advies. De deskundige is even-

³ Terzake de processuele gevolgen van de schending van het EVRM nog het volgende. Gelet op het specifieke karakter van de terbeschikkingstelling, waarbij beveiliging van de samenleving voorop staat, kan in voorkomende zaken een kortere verlenging van de terbeschikkingstelling geïndiceerd zijn. Dat zou met name het geval kunnen zijn ingeval een verlenging met twee jaren aan de orde is, maar de veiligheid van personen toelaat dat een overschrijding van de redelijke termijn, waarbinnen het gerecht tot een beslissing had dienen te komen, wordt vertaald in een verlenging van de terbeschikkingstelling met een jaar. In de voorliggende zaak oordeelt het hof dat de beslissing om een verdragsrechtelijke schending aan te nemen in zichzelf voldoende bevrediging van het geschonden rechtsgevoel inhoudt.

⁴ Voor de goede orde: de WOTS, eveneens onderdeel van de penitentiaire kamer, is bij de herinrichting buiten beschouwing gebleven.

eens reeds gehoord bij de behandeling in eerste aanleg, wiens verklaring veelal grondig is opgenomen in het proces-verbaal van de zitting. Tegen deze achtergrond beperkt de penitentiaire kamer zich thans meer tot behandeling van de grieven tegen de genomen beslissing, waarbij de behandeling, strakker dan voorheen het geval was, wordt gericht op het delictsgevaar en de stoornis die aan de casus ten grondslag ligt. Vragen met een medische dan wel therapeutische toonzetting worden, voorzover niet passend binnen het *juridische* beslissingskader, minder toepasselijk geacht.

Over de recente ontwikkelingen kan de terbeschikkinggestelde ter zitting verklaren. Gelet op het feit dat de getuige-deskundige reeds bij de rechtbank is gehoord is diens aanwezigheid bij de behandeling van de zaak door de penitentiaire kamer niet langer *standaard* vereist. Daarentegen kan bij een vertraagde inzending van de zaak door de rechtbank het tijdsverloop sinds het instellen van het beroep aanleiding vormen de deskundige in een beknopt verslag over de recente ontwikkelingen te laten berichten. Vervolgens kan dit bericht ter zitting van het gerechtshof nader worden besproken. Tot op heden voldoen de meeste inrichtingen aan dit verzoek.

Vorenstaande overwegingen hebben tot een aanmerkelijk kortere behandelduur van twintig minuten per zaak geleid.

b. Belasting per zitting

Het dragende argument voor een andere inrichting van de penitentiaire kamer was gelegen in een door het EHRM geïnitieerde voortvarender berechtiging dan thans het geval is. De hiervoor uiteengezette wijziging van de behandelduur van een zaak vormt de opmaat voor een grotere zittingsbelasting.

Sinds 1 januari 2002 vangen de zittingen van de penitentiaire kamer aan om 10.00 uur terwijl de laatste zaak geappointeerd wordt om 16.00 uur. Met een minder uitgebreide behandeling van de zaken dan voorheen geschiedde, worden thans per zitting gemiddeld twaalf zaken behandeld. Bij twee zittingen per 4 weken heeft deze zittingsduur sinds 1 januari 2002 tot een grotere afdoeningscapaciteit geleid.

Reflecterend op de zaak Rutten heeft deze versnelde afdoening van zaken ten slotte het risico afgedekt dat een zaak zo laat ter zitting behandeld wordt dat geen recht meer kan worden gedaan aan de bedoeling van een appèl, bijvoorbeeld een nagestreefde verlenging met 1 jaar. De expiratedatum van de terbeschikkingstelling is dan immers zo nabij dat vaak slechts de verlenging met twee jaren resteert. Bij een stagnerende doorloop van zaken is in 2002 op gezette tijden een extra zitting ingelast.

c. Vormgeving beschikkingen

De beslissing is minder uitvoerig geworden. De vroegere beslissingen werden onder meer gekenmerkt door uitvoerige citaten uit de aan de beslissing ten grondslag liggende adviezen. De bijzondere kamer is zich meer gaan beschouwen als een grievenrechter op grond waarvan een andere werkwijze is ontwikkeld en veelal met een zeer korte overweging volstaat. De penitentiaire kamer is gaan werken met een uitwerkingsmodel dat de onderliggende bouwstenen (adviezen, vordering openbaar ministerie, beslissing rechtbank, etc.) noemt zonder de beslissing op te tuigen met de inhoud van adviezen en andere bescheiden uit het dossier. De cruciale overweging moet vanzelfsprekend wel doeltreffend zijn. Vanzelfsprekend vergen juridische verweren respons, hetgeen in voorkomende gevallen tot een uitvoeriger beschikking leidt.

Het werk binnen de penitentiaire kamer is verder vereenvoudigd door de ontwikkeling van een data-base waarin de beslissingen van de penitentiaire kamer worden opgeslagen. Met behulp van relevante zoekcriteria kunnen de verschillende beslissingen eenvoudig worden ontsloten op grond waarvan de consistentie van uitspraken sterk is bevorderd.

Terugblik

Na negen maanden zijn enkele indrukken op zijn plaats. De doorlooptijden zijn drastisch verbeterd. Na de beslissing van de rechtbank komen de meeste zaken binnen 8 weken bij het gerechtshof binnen en staan binnen 8 weken voor een zitting geappointeerd. Dit belang mag niet worden onderschat. Strafrechtelijke discussies worden regelmatig gedictieerd door de presentatie van een onheuse tegenstelling tussen kwantiteit en kwaliteit. In dat verband worden doorlooptijden gekoppeld aan productie. Dit is helaas een scheve voorstelling van zaken. Veel zaken komen thans inhoudelijk beter tot wasdom doordat het beroep tegen de verlengingen met 2 jaren bij de herziene beroepsprocedure voluit tot zijn recht komt. Voorheen was het eerste jaar van de verlenging veelvuldig verstreken, waardoor een beroep van de terbeschikkinggestelde om de terbeschikkingstelling met slechts een jaar te verlengen, op voorhand kansloos was. Door de herziene werkwijze zijn die beroepen niet langer per definitie tot mislukken gedoemd. Kwantiteit blijkt daarmee niet als zelfstandige factor te kunnen worden geïsoleerd, maar ingebed te zijn in de kwalitatieve maatstaven die aan een faire procedure zijn verklonken. Over de fairness van de procedure nog het volgende.

Fairness

Door de getuige-deskundigen niet langer standaard op te roepen is sprake van een schralere maar niettemin toereikende behandeling. Nu de inrichting van de werkwijze overeenkomt met die van de reguliere strafzittingen dient per zaak afgewogen te worden of de getuige-deskundigen dienen te worden opgeroepen, ambtshalve dan wel op verzoek van de verdediging of het openbaar ministerie. Daarop is onder meer het belang- of het noodzaakcriterium van toepassing. Dat lijkt een juiste gang van zaken. Een getuige-deskundige wordt nu opgeroepen indien de uitgebrachte adviezen onvolkomenheden vertonen en er, aan enige in de procedure te nemen juridische beslissing gerelateerde, vragen zijn die zonder de toelichting van de getuige-deskundigen niet toereikend beantwoord kunnen worden. In het verleden wilde het nog wel eens voorkomen dat de verdediging en leden van de penitentiaire kamer de getuige-deskundige indringende vragen stelden over de stagnatie in de behandeling, de sfeer op de afdeling en het medicijngebruik. De nieuwe werkwijze leidt tot een meer basale beantwoording van het enige relevante beslissingskader, het juridische: is er nog een stoornis en is er nog delictsgevaar? Slechts zijdelings kunnen andersoortige vragen relevant zijn.

Op dit moment kan ik echter constateren dat de beleving van dit punt nog in ontwikkeling is. Met name raadslieden betreuren de afwezigheid van de getuige-deskundigen. Zij worden meer dan voorheen gedrongen om het aanhoudingsverzoek te onderbouwen. In verschillende gevallen blijkt het dan meer een gevoelskwestie zijn dan een grondige, pleitbare en juridisch onderbouwde behoefte om tot aanhouding over te gaan.

Ten slotte blijkt de penitentiaire kamer afhankelijk van een consolidatie van de werkwijze van de rechtbanken. Niet alleen dienen de rechtbanken de zaken snel te blijven inzenden, ook is het van belang dat zij de getuige-deskundigen blijven horen en daarvan grondig verslag blijven doen in het proces-verbaal van de zitting.

Begin 2003 zal het gerechtshof de gang van zaken in het gereorganiseerde penitentiaire kamer evalueren.

De passantenproblematiek

Elk gerecht met verlengingszittingen terzake de terbeschikkingstelling en plaatsing in een inrichting voor jeugdigen kampt met het gegeven dat er een tekort aan behandelplaatsen is. Het is een lastige vraag hoe om te gaan met vorderingen van het openbaar ministerie tot verlenging van de TBS en de PIJ indien de betrokkene nog steeds verblijft in het huis van bewaring. Ik be-

spreek twee punten die betrekking hebben op verlenging van de TBS van terbeschikkinggestelden die voor herselectie zijn voorgedragen.

Proportionaliteit

Het eerste punt raakt de proportionaliteitsverhouding tussen het gepleegde delict waarvoor de TBS is opgelegd, de duur van de TBS en de stagnatie in plaatsing van betrokkene.

Een schrijnende realiteit is dat er (te) veel justitiabelen zijn die langdurig voor herselectie in huizen van bewaring verblijven. Ondertussen vindt er een treurig pingpongspel plaats tussen verschillende klinieken die de betrokkenen niet willen opnemen. Ook vinden er verschillende aanpassingen van de diagnosticering plaats. Ik meen dat een deel van de stagnatie in plaatsing te wijten is aan het feit dat het ministerie van Justitie plaatsing niet volstrekt kan afdwingen en deels afhankelijk is van de goedwillendheid van de klinieken. De onderbouwing voor de weigerachtige opstelling van klinieken wordt – met een enkele variatie – voornamelijk gezocht in beheersrisico's rond de opname van de terbeschikkinggestelden. Vaak heeft de Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing en later de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming zich over deze materie moeten buigen. In die gevallen heeft de Raad meermalen bepaald dat de verlengingen van betrokkene's passantentermijn onredelijk en onbillijk zijn.

In een enkele zaak heeft de penitentiaire kamer zich moeten buigen over de vraag of de duur van de passantentermijn in samenhang met de stagnatie in de plaatsing van betrokkenen in de weg staan aan een verlenging van de terbeschikkingstelling.

Voorop staat dat, waar bij onherroepelijke rechterlijke uitspraak de maatregel van terbeschikkingstelling is opgelegd, onverwijld tot executie dient te worden overgegaan. De tekortschietende tenuitvoerlegging leidt tot een afweging tussen de beveiliging van de samenleving en het belang van zowel samenleving als betrokkene bij een onverwijld plaatsing in een TBS-kliniek.

De passantenproblematiek vormt naar het oordeel van de penitentiaire kamer een ernstige afbreuk aan de psychische gezondheid van betrokkenen en doet in verhoogd tempo het draagvlak voor enige behandeling afnemen. Betrokkenen komen door de opeenvolgende wijzigingen in detentie en behandeling soms in een neerwaartse spiraal terecht. De verantwoordelijkheid voor de huidige stagnatie is voor een belangrijk deel gelegen in het door het ministerie van Justitie en behandelinstellingen niet realiseren van een snelle opname van betrokkenen. Tegen deze achtergrond kunnen de onredelijke en onbillijke duur van verschillende herselectieprocedures onder omstandigheden tot een traject in de richting van beëindiging van de terbeschikkingstelling leiden. Dat de stoornis nog ten dele onbehandeld is en het recidiverisico

nog aanwezig is, staat onder omstandigheden aan deze conclusie niet in de weg, nu het justitieel apparaat niet bij machte lijkt om een behandeling, gericht op deze facetten, adequaat aan te reiken. In een recente zaak heeft de penitentiaire kamer in 2001 als volgt overwogen:

Mede tegen de achtergrond van (de ernst van) het in 1994 gepleegde delict (tasjesroof), de lange duur van detentie en behandeling, de (nog steeds) afwezige toezegging dat betrokkene daadwerkelijk in het najaar in een kliniek zal worden geplaatst en tenslotte de schimmige gang van zaken rond de selectie en de plaatsing van betrokkene oordeelt het gerechtshof dat thans in sterke mate de – al dan niet voorwaardelijke – beëindiging van de verpleging moet worden overwogen.

Daartoe wordt het onderzoek heropend en wordt aan de Stichting Reclassering Nederland opdracht gegeven, zo mogelijk in samenwerking met de penitentiaire reclassering van de Grittenborgh, optimale voorwaarden te formuleren voor het geval dat de verpleging voorwaardelijk wordt beëindigd. De reclassering wordt verzocht in het bijzonder onderzoek te verrichten naar huisvesting en de mogelijkheid van extramurale begeleiding door reclasserings- en verslavingsinstellingen en daaromtrent te rapporteren. De voorwaarden zullen mede betrekking dienen te hebben op het tegengaan van middelengebruik en het naleven van voorschriften rond medicatie.⁵

In casu betrof het een tasjesroof. Bij een levensdelict zou een dergelijk drukmiddel minder snel voor de hand liggen. De geschetste druk heeft in een enkel geval tot een plaatsing geleid binnen 6 weken na de uitspraak.

Voorwaardelijke beëindiging

Dit brengt me op het tweede punt, de verhouding tussen de voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging en het tekort aan plaatsen in de forensische inrichtingen. Veelvuldig wordt door de verdediging verzocht om de dwangverpleging voorwaardelijk te beëindigen. De terbeschikkinggestelde wil verlost worden van het etiket TBS en ervaart het traject van de proefverloven als te traag. De inrichtingen daarentegen verzetten zich vaak tegen een voorwaardelijk einde van de verpleging, aangezien zij daardoor hun verantwoordelijkheid voor de terbeschikkinggestelde kwijt zijn. In dat laatste traject valt de terbeschikkinggestelde immers onder de verantwoordelijkheid van de reclassering. Een zijdelingse – maar niet minder grote – zorg is dat de reclassering vaak weigert om de terbeschikkinggestelde te begeleiden ingeval de verplegende inrichting gekant is tegen een voorwaardelijke beëindiging van de verpleging. Mijn punt is dat onvoldoende rekening wordt gehouden met de kans dat bij een mislukte voorwaardelijke beëindiging van de verpleging de terbeschikkinggestelde belandt in een huis van bewaring en daarmee passant wordt. Gelet op de bestaande wachtlijsten leidt een dergelijke situatie vaak tot een terugval in de psychische conditie van de betrokkene en kan na plaatsing in een kliniek de

⁵ Penitentiaire kamer TBS 2001\138

behandeling ten dele opnieuw worden aangevangen. Waar forensische inrichtingen soms te beducht zijn voor het toestaan van meer vrijheden en zich soms op niet direct overtuigende gronden keren tegen een voorwaardelijke beëindiging van de verpleging, ziet de penitentiaire kamer zich soms – mede met het oog op de helaas nog steeds voortdurende passantenproblematiek – genoodzaakt afhoudend te zijn terzake verzoeken van de verdediging de verpleging voorwaardelijk te beëindigen. Beter het tragere maar zekerder pad van proef- en woonverloven dan een riskante beëindiging van de verpleging.

De opstelling van de Penitentiaire kamer ten opzichte van de GGZ

Terugblikkend op de zaken die de Penitentiaire kamer de afgelopen twee jaren heeft behandeld ontstaat soms de indruk dat TBS wordt opgelegd bij personen van wie op voorhand kan worden vastgesteld dat in verband met tekortschietende verstandelijke vermogens de behandelbaarheid van hun stoornis vrijwel nihil is. Deze terbeschikkinggestelden bezetten een dure plaats binnen het TBS-circuit, hetgeen in verband met de passantenproblematiek moeilijk te aanvaarden is. In meerdere van deze zaken heeft de penitentiaire kamer zich buiten het eigenlijke beslissingsdomein begeven (stoornis en gevaar zijn immers onverkort aanwezig) en, met het oogmerk de patstelling in de inrichting te doorbreken, de behandeling van de zaak aangehouden.⁶ De aanhouding werd vervolgens benut om te onderzoeken of een reguliere psychiatrische instelling binnen de GGZ bereid was om betrokkene op te nemen en te behandelen. Meerdere van deze onderzoeken zijn moeizaam verlopen. De in aanmerking komende GGZ-instellingen wilden betrokkene wel opnemen, maar dan op basis van een terugkeergarantie. De achterliggende gedachte van de penitentiaire kamer was om, ingeval van overeenstemming tussen behandelende instelling en de GGZ-instelling, de dwangverpleging voorwaardelijk te beëindigen. Daarmee werd echter geen recht gedaan aan de benodigde terugkeergedachte, aangezien ook de reguliere psychiatrische ziekenhuizen het inzicht waren toegedaan dat bij mislukking van de voorgestane behandeling de patiënt niet thuishoorde in een huis van bewaring. In enkele zaken heeft de bemoeienis van de Penitentiaire kamer evenwel vrucht gedragen. Bij overeenstemming tussen de verschillende instellingen is de terbeschikkingstelling met twee jaren verlengd. De patiënt viel daarmee formeel nog steeds onder de verantwoordelijkheid van de TBS-instelling. Indien het verblijf van de patiënt in de GGZ in goede banen was geleid en zowel patiënt als behandelaars tevreden waren, eindigde de terbeschikkingstelling.

⁶ Penitentiaire kamer TBS 2001\121; 2002\123.

Overigens realiseert de penitentiaire kamer zich zeer wel dat het geen middelen tot zijn beschikking heeft om een zorgelijke stand van zaken in de kliniek op te lossen. Het hof heeft slechts de taak te bezien of de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen de verlenging van de terbeschikkingstelling eist. Indien dat nog immer het geval is wordt de terbeschikkingstelling verlengd.⁷

Verlenging terbeschikkingstelling één jaar in verband met motivatie

Elke zitting van de Penitentiaire kamer wordt gekenmerkt door meerdere verzoeken de terbeschikkingstelling te verlengen met een jaar in plaats van met twee jaren. Deze verzoeken zijn voornamelijk gebaseerd op de behoefte de terbeschikkinggestelde te motiveren. Deze zou door een kortere verlenging willen blijven meewerken aan zijn behandeling. Ook zou aldus de rechtbank iets frequenter de voortgang van de behandeling kunnen volgen en zo nodig daarop invloed kunnen uitoefenen. In den lande zijn er verschillende forensische instellingen die aan het eind van het advies vermelden dat de behandeling nog vele jaren zal vergen maar dat ten behoeve van de motivatie van de patiënt geadviseerd wordt de terbeschikkingstelling met een jaar te verlengen.

In verschillende zaken, waarin adviserende inrichting, het openbaar ministerie en de rechtbank kwamen tot een verlenging met een jaar, maar de terbeschikkinggestelde in beroep was gekomen om een voorwaardelijke beëindiging van de verpleging te bepleiten, heeft het hof als volgt overwogen:

Gelet op de uitgebrachte advisering en de verklaring van de getuige-deskundige ter zitting bij de rechtbank heeft het hof moeten vaststellen dat niet te verwachten is dat binnen een jaar gronden aanwezig zijn die een beëindiging van de terbeschikkingstelling rechtvaardigen. Nu een verlenging van de terbeschikkingstelling met een termijn van een jaar bij de terbeschikkinggestelde de verwachting zou kunnen opwekken dat dit dan wel het geval zou kunnen zijn, is het hof van oordeel dat een verlenging met een termijn van twee jaar is geïndiceerd, daar de veiligheid van personen dan wel de algemene veiligheid van personen deze verlenging eist en onterecht opgewekte verwachtingen dienen te worden voorkomen.⁸

Ik sluit niet uit dat deze uitspraken een harde uitstraling hebben gehad, wellicht de behoefte om beroep in te stellen hebben doen verminderen, maar in alle gevallen werden geschraagd door de bedoeling van de wetgever om binnen de behandeling een zekere rust te genereren die met een verlenging van een jaar zou kunnen verminderen. Bij veel terbeschikkinggestelden valt,

⁷ Penitentiaire kamer TBS 2001\186.

⁸ Penitentiaire kamer 2002\021.

ondanks ontkenning, toch op dat de verlenging met een jaar verwachtingen genereert terzake de mogelijkheid van een aanstaande beëindiging van de terbeschikkingstelling die haaks staan op de noodzakelijke behandelduur.